

Kerkuil Nieuws

2014

Noordwest Overijssel en Noordoostpolder

De eerste digitale nieuwsbrief!

Vijfentwintig jaar onafgebroken is het de kerkuilenwerkgroep West-Overijssel-Noordoostpolder gelukt om een nieuwsbrief naar buiten te brengen. Drieëntwintig jaar lang is dit mogelijk geweest door het drukwerk en de verzending te laten uitvoeren door de stichting Natuur en Milieu Overijssel (NMO) te Zwolle. Daaraan is sinds 2012 een einde gekomen. De kerkuilenwerkgroep wil NMO daarvoor bedanken. Het was geweldig! De werkgroep hoopt dat de digitale nieuwsbrief opnieuw een rol gaat spelen in de onderlinge informatie met als bijkomend voordeel dat die nu ook door de regio's verzonden kan worden naar de kastbezitters.

SAMENSTELLING EN REDACTIE

Ger Snaak g.snaak@ziggo.nl
Florian Bijmold fbijmold@planet.nl

EINDREDACTIE

Hans de Jonge hansannie1@hotmail.com

VORMGEVING

Marc Hekking marc@sallanddesign.nl

Inhoudsopgave

Noordwest Overijssel en Noordoostpolder

Voorwoord

Wat een jaar, 2013!!
Nog nooit heeft zich in de geschiedenis van de werkgroep een daling in broedsels voorgedaan als in dat jaar. In het verleden deden zich ook schommelingen in de broedsels voor, uiteindelijk kwam er ook weer herstel. We hopen in 2014 op de terugkeer van een normale situatie.

De werkgroep digital nieuwsbrief bestaat uit een viertal leden t.w. Ger snaak (Regionaal coördinator) Florian Bijmold (Redactie) Marc Hekking (Ontwerp/vormgeving nieuwsbrief) Hans de Jonge (Redactie, coördinator kerkuil-nieuwsbrief). Ger blijft het aanspreekpunt waaraan alle copy kan worden aangeleverd. Het doel van de werkgroep is om de digitale nieuwsbrief in A4 formaat te versturen, zodat deze ook kan worden uitgeprint voor een ieder die daar behoefte aan heeft.

We hopen op een goed 2014.

Ger Snaak.

INHOUDSOPGAVE

4. Tyto alba alba of Tyto alba guttata ?
8. Veldspitsmuis
9. De vergrijzing
10. Dispersie kerkuilen
12. Uilen Expositie

13. Verdwaalde bosuil
14. Fotograferen
15. Fotograferen en Interessante onderwerpen en weetjes

16. Jaarverslag Wijhe/Olst
18. Kerkuil N.O. Polder
20. Steenwijk
21. Bouwwerk
22. Jaaroverzicht West Overijssel en Noord Oost Polder
24. Kerkuilen regio
25. Kerkuilen landelijk
26. Coördinatoren

Tyto alba alba of

Tyto alba alba of Tyto alba guttata ?

De Europese kolonisatie van de kerkuil vindt vanuit het Midden-Oosten via twee routes plaats. De ene via Noord-Afrika naar Spanje/Portugal, de andere via Turkije naar Griekenland. De kerkuil heeft tijdens deze kolonisatie aanvankelijk de uiterlijke kenmerken van de 'witte kerkuil', *Tyto alba alba* (alba=wit). Gaande de eerste route doemt er een mutatie (genetische verandering) op dat, door selectie, leidt tot steeds donker wordende vormen richting oostelijk Europa.

Het zijn de kenmerken van de bruine kerkuil *Tyto alba guttata* (guttata=gevekt). Tijdens een verdere opmars richting Griekenland komt deze zgn. ondersoort via een tweede route in contact met de niet-gemuteerde kerkuilen, eveneens afkomstig vanuit het Midden-Oosten. Onderlinge voortplanting tussen beide ondersoorten vindt hier nog beperkt plaats. Het eiland Kreta is gevrijwaard gebleven van de opgetreden mutatie en kent alleen de witte uil *Tyto alba alba*. Ook in Groot-Brittannië domineert nog steeds *Tyto alba alba*.

Ondersoort

Door genetische veranderingen kunnen uiterlijke kenmerken veranderen, ontstaan er ondersoorten. Aan de wetenschappelijk soortnaam wordt dan een 'ondersoortnaam' toegevoegd. Is de soortnaam voor de kerkuil *Tyto alba*, dan wordt die naam voor de

donkere vorm *Tyto alba guttata* en voor de lichtere vorm *Tyto alba alba*. Op dit moment zijn de verschillen dermate klein dat er nog steeds sprake is van onderlinge voortplanting. Wanneer de verschillen toenemen, zullen de uilen elkaar niet meer herkennen en zich onderling niet meer voortplanten. Het lijkt erop dat door de opgetreden mutatie en selectie gedurende de 'geografische wandeling' van de kerkuil rond de Middellandse Zee er in/rond Griekenland twee nieuwe soorten zullen ontstaan. Bunn e.a. geeft in het boek "The Barn Owl" (op wereldniveau) 35 ondersoorten van de kerkuil aan.

Foto: Johan de Jong
Twee juvenielen uit hetzelfde nest.

Interessante onderwerpen en weetjes.

De vergrijzing treedt op, maar wordt blijkbaar zonder (veel) problemen opgelost. Uit verschillende bronnen wordt het aandacht besteden aan de vergrijzing wel noodzakelijk geacht. Wij vragen jullie, suggesties te doen om nieuwe vrijwilliger te werven.

Wist u dat er in de Nederlandse Hervormde kerk in Olst in een kerkuilkast een bosuil broedt?

In Nederland verschijnen er regelmatig waarnemingen van *Tyto alba alba*, bijvoorbeeld op internet. De ondersoort is waarschijnlijk op basis van kleurverschillen vastgesteld: donkere kleur voor *Tyto alba guttata* en de lichtere kleur voor *Tyto alba alba*. Daarnaast zal er ongetwijfeld nog op de wel of niet voorkomende spikkels op de borstveren zijn gelet. Veel kerkuilbeschermers hebben tijdens de controle van een broedkist naast de donkere vorm van de jongen ook wel eens een wit broertje of zusje aangetroffen, terwijl geen van de andere juvenielen of adulten de afwijkende lichte kleur van dat ene jong heeft.

Vragen

En dan rijzen er vragen: kunnen twee *Tyto alba guttata*'s nakomelingen krijgen die als *Tyto alba alba* kunnen (moeten) worden aangemerkt? Kunnen twee *Tyto alba guttata*'s nakomelingen krijgen die de voor de ondersoort *Tyto alba alba* geldende kenmerken eensklaps doorgeven, terwijl in hetzelfde nest de bruine vormen aanwezig zijn? Wat zijn in geval van een kruising tussen *Tyto alba alba* en *Tyto alba guttata* de intermediaire verschillen in de ruimtelijke diversiteit? Wat zijn die ondersoortteigen kenmerken voor een bepaald gebied? Kun je beschreven kenmerken uit het ene gebied zonder meer toepassen op een ander gebied? Of: is er misschien sprake van (een vorm) van albinisme? Biometrische gegevens (vleugel-, staart-, tarsus- en snavellengte) hebben een dermate grote overlap dat het onderscheiden van beide ondersoorten op grond van deze metingen onmogelijk is.

Foto Johan de Jong
Een 'witte kerkuil' waarvan beide ouders donker waren.

Vervolg

Vleugelkleur, een voorbeeld

D. S. Bunn (en anderen) heeft in het boek "The Barn Owl" een afbeelding geplaatst van *Tyto alba alba* (foto 1 hieronder). Foto 2 en 3 zijn eveneens van *Tyto alba alba*, van verschillende kerkuilen.

Foto 1

Foto 2

Foto 3 (Jan van Dijk)

Wanneer er (alleen) gelet wordt op de kleur van de vleugels, heeft de kerkuil op foto 1 de kenmerken van *Tyto alba guttata*, foto 2 en 3 die van *Tyto alba alba*, althans, Bunn (e.a.) geeft als vleugelkenmerk voor *Tyto alba alba* aan: "upper parts grey and light buff". De kerkuil op de linker foto heeft dit kenmerk (grijs) niet. Is die kerkuil daarmee geen *Tyto alba alba* meer? Welke rol speelt de kwaliteit van een camera bij de weergave van de juiste kleuren en de beoordeling daarvan (zie foto 2, een blauwachtige weergave van delen van veren die feitelijk wit zijn)? De vaststelling "alba alba òf alba guttata" is daarom allereerst aan de CDNA (Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna) die verantwoordelijkheid aflegt over gehanteerde, onderscheidende kenmerken

(Foto 4 en 5 Gebandeerde vleugels onderzijde)

Foto 4 (Jan van Dijk)

Foto 5

Anderen wijzen op de verschillen tussen de banden aan de onderzijde van de vleugel (foto's 4 en 5, gebandeerde vleugels). Foto 4 is die van de *Tyto alba alba* (vaststelling CDNA), foto 5 van *Tyto alba guttata*. Zolang het bepalen van een ondersoort niet (alleen) een toetsing mag zijn op grond van beschreven kenmerken in een ontwikkeling op weg naar twee nieuwe soorten, moeten we uitermate voorzichtig zijn met het vermelden van de ondersoort *Tyto alba alba*. Dit geldt ook voor meldingen via de lokale media. Elke licht gekleurde kerkuil (met weinig of zonder spikkels op de witte onderdelen) is nog geen *Tyto alba alba*. Andere kostbare onderzoeken zullen mogelijk meer licht kunnen werpen op dit probleem. Het fenotype (uiterlijke verschijningsvorm) is niet allesbepalend.

CDNA

Kerkuilen zwerven, soms honderden kilometers van hun 'geboorteplek'. In Nederland geringde kerkuilen worden bijvoorbeeld teruggemeld uit Spanje. Het omgekeerde kan zich ook voordoen, waardoor er een *Tyto alba alba* in Nederland een nestkast bezet.

Bevestiging van de ondersoort door de CDNA is een eerste vereiste, alvorens over te gaan op publicatie. Meldingen op Waarneming.nl van *Tyto alba alba* worden ook door deze commissie beoordeeld. Discussies maken deel uit van een door de CDNA genomen besluit. Recent is een in de regio Zwolle gesignaleerde kerkuil door de CDNA officieel aangeduid als de zeer weinig in Nederland voorkomende *Tyto alba alba*. (foto 6).

Desondanks

De in Zwolle aangetroffen kerkuil is geen immigrant. De vogel is op 9 juli 2009 als nestjong in Flevoland (Dronten, Swifterbant) geringd (ringnummer 5341633) en op 24 oktober 2013 te Zwolle op ringnummer gecontroleerd door Jan van Dijk. Mogelijk is het CDNA ervan uit gegaan dat het exemplaar een immigrant was en niet wist dat deze uil in Flevoland was geringd. Het is eveneens niet duidelijk of het ouderpaar van deze kerkuil genetisch tot de ondersoort *Tyto alba alba*

behoorde. Bewijzen van het voorkomen van witte kerkuilen in combinatie met donkere vormen zijn er of liggen nog in een diepvries. Wanneer het fenotype (uiterlijke verschijningsvorm) duidt op een (een van de veel beschreven) *Tyto alba alba* en het genotype (erfelijk materiaal) daarentegen onzeker is, moet er getwijfeld worden of hier sprake is van een *Tyto alba alba*. De mogelijkheid van bijvoorbeeld een intermediair (tussenvorm) is op dit moment niet te bewijzen. De CDNA verdient hier de voorkeur van de (voorlopige) twijfel. Anders: het is niet zeker of de in Zwolle aangetroffen kerkuil tot de ondersoort *Tyto alba alba* behoort.

Wanneer deze vogel zich blijvend op de huidige locatie voortplant, is het interessant om de uiterlijke kenmerken van de juvenielen van deze uil vast te leggen.

door Ger Snaak

Foto 6 (Jan van Dijk)

Muizenvangsten

Zo nu en dan doe ik nog enig werk voor een ecologisch adviesbureau, met name het vangen van muizen. In juli 2013 waren er 40 lifetraps geplaatst op een locatie tussen Schoonebeek en Zandpol. In het gebied komt de veldspitsmuis voor, vandaar!

Na 240 valletjes gecontroleerd te hebben, was de oogst 1 bosspitsmuis!! Zo'n laag resultaat dat ik in ruim 20 jaar nog niet eerder had meegemaakt.

In oktober 2013 toog ik naar De Lutte in Twente. Daar werden 50 traps geplaatst die 6 keer werden gecontroleerd, dus 300 trapcontroles. Er werden daar 24 muizen gevangen (21 keer rosse woelmuis, 1 keer bosmuis 2 keer veldmuis).

Nog een wonder dat de kerkuil het in 2013 zo slecht deed?

door Ger Snaak

vildaphoto

De vergrijzing ...

Al jaren wordt er op allerlei niveaus over dit verschijnsel gesproken. Vrijwilligersorganisaties die te maken hebben met een steeds hoger wordende gemiddelde leeftijd. Bij uilenbeschermers ligt de gemiddelde leeftijd boven de 55 jaar! Jongeren zijn op geen enkele manier te porren voor vrijwilligerswerk.

Het solistisch optreden van uilenmensen belemmert verjonging. Als het dan verkeerd gaat met zo'n solist, heb je de poppen aan het dansen: niemand vult de plek op als zo'n solist het beschermingswerk beëindigt. "Uilenbeschermers zijn net uilen. Het liefst gaan zij helemaal alleen op pad". Tijd voor actie!

Uilenbeschermers gezocht: M/V

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer Brabants Landschap heeft in 2013 een brochure gemaakt die geheel gericht is op het oplossen van dit probleem. Twintig uilenwerkgroepen hebben meerdere bijeenkomsten bijgewoond en hun ideeën ingebracht. De brochure "Uilenbeschermers gezocht: M/V" doet meerdere pogingen om een verjonging van een werkgroep inhoud te geven. "Succesvolle uilenwerkgroepen blijken meestal onderdeel uit te maken van een grotere organisatie" is een van de conclusies.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst

Allerlei adviezen over het inschakelen van mensen die vertrouwd zijn met social media, vormen van het gericht zoeken naar vrijwilligers en vele vormen van het "Onbekend maakt onbemind" om te zetten in een actieve beschermingsgroep. Veel foto's met lachende kinderen, kinderen die tijdens het ringen de uilen vast mogen houden onder het motto "Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst". Tijd om op de voorjaarsbijeenkomst de aandacht op te vestigen.

[Klik hier voor de webpagina van de 'Uilenbeschermers'](#)

door Ger Snaak

Dispersie kerkuilen

In dit artikel de resultaten van 5 jaren onderzoek naar de geboortedispersie van Kerkuilen in het westelijk deel van Overijssel. Een overzicht van de vogels die als nestjong werden geringd en in het onderzoeksgebied als broedvogel werden aangetroffen. Met name de afstand en richting tussen geboorteplaats en broedplaats worden in beeld gebracht.

Methode

De gegevens zijn afkomstig uit een RAS-project voor Kerkuil. **RAS staat voor Retraping Adults for Survival en is een ringproject van het Vogeltrekstation.** Het richt zich specifiek op het meten van de overleving van Nederlandse broedvogels. Het doel van het project is om zoveel mogelijk terugvangsten of waarnemingen van één vogelsoort binnen een vastomlijnd gebied te verzamelen, die het mogelijk maken om de overlevingskansen van een reeks van vogels te volgen. Het onderzoeksgebied bevindt zich globaal tussen Olst, Kampen, Hasselt en Heino.

Bijna alle vogels werden gevangen tijdens nestcontroles in de maanden juni en juli. Een aantal hiervan werd voor een tweede maal gevangen in het najaar bij het schoonmaken van de nestkasten. Voor het openen van de nestkast werd een net voor de opening van de kast geplaatst. In een aantal gevallen kwamen twee vogels uit de nestkast. Na inspectie van de nestkast en het ringen of controleren van de gevangen vogel(s) werden de vogels weer via de invliegopening in de nestkast gezet.

Resultaat

Totaal werd 34 verschillende geringde broedvogels gevangen die als pul werden geringd. In 3 gevallen werd een man aangetroffen; in 19 gevallen een vrouw. Bij 12 vogels werd niet

vastgesteld of het om een man of vrouw ging. Dat waren vooral vogels die in de periode tot en met 2011 werden gevangen. In de jaren daarna werd mee bekend over het seksen van Kerkuilen. Van de 79 vogels blijkt dat de gemiddelde afstand tussen geboorteplaats en broedplaats 18,6 kilometer is; de kleinste afstand 2 kilometer en de grootste afstand was 109 kilometer.

Een selectie op basis van leeftijd en/of afstand:

Vrouw, 1999 geringd in Deurne (Brabant); in 2010 broedvogel in Olst (12kj / 109 km)

Vrouw, 2004 geringd in Heino; in 2009, 2011 en 2013 broedvogel in Windesheim (10kj / 6 km)

Vrouw, 1999 geringd in Schuinesloot; in 2007 broedvogel in Zwolle (9kj / 31 km)

Vrouw, 2007 geringd in Dalfsen; in 2013 broedvogel in Zwolle (7kj / 4 km)

Man, 2004 geringd in Didam; in 2009 broedvogel in Wijhe (6kj / 43 km)

Onbekend, 2007 geringd in Ruurlo; in 2008 broedvogel in Wijhe (2kj / 43 km)

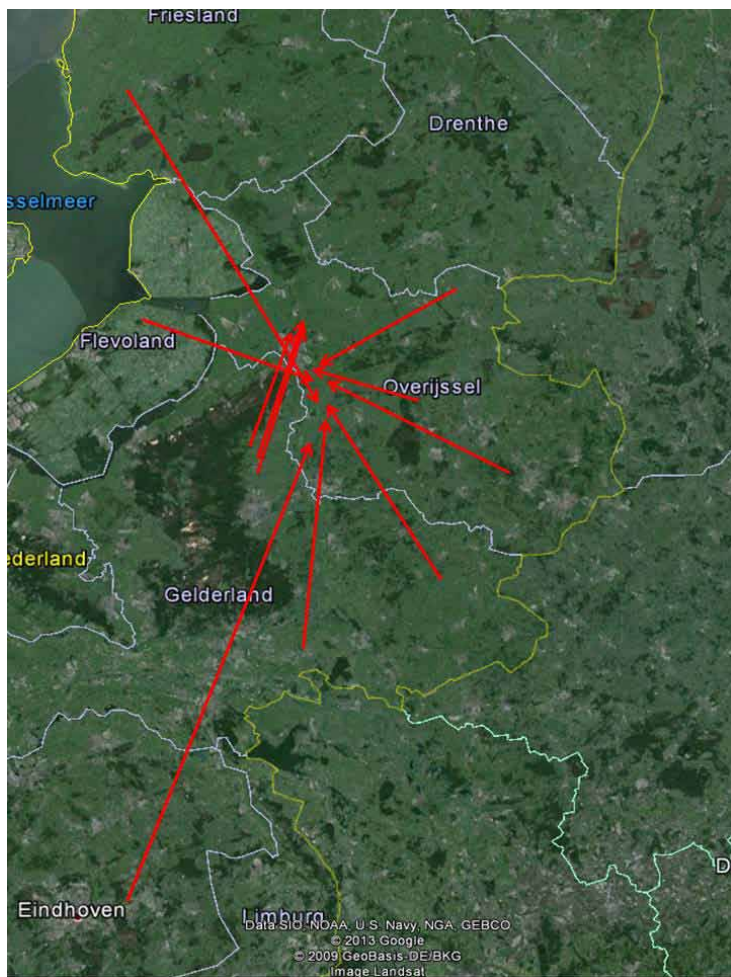
Vrouw, 2008 geringd in Abbega (Fr); in 2009 broedend in Herxen (2kj / 79 km)

Onbekend, 2008 geringd in Ambt Delden; in 2011 broedvogel in Wijthmen (4kj / 38 km)

Vrouw, 2009 geringd in Swifterbant; in 2012 en 2013 broedvogel in Zwolle (5kj / 34 km)

Met name deze laatste vogel is erg interessant. Door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) is vastgesteld dat het hier om een "witte" kerkuil gaat *Tyto alba alba*.

Op onderstaande kaart zijn de verplaatsingen van vogels weer-gegeven waarvan de afstand tussen geboorteplaats en broed-plaats (punt van de pijl) meer dan 20 kilometer was.

Figuur 1: Dispersie van als pul geringde Kerkuilen naar het onderzoeksgebied.

Discussie

De verzamelde gegevens zijn onvoldoende om hier éénduidige conclusies uit te trekken. Toch is in figuur 1 te zien dat de verplaatsingen in noordelijke richting het talrijkst zijn. Deze trend doet zich ook voor in de kortere verplaatsingen die niet in figuur 1 zijn weergegeven.

Dank

Deze gegevens konden verzameld worden dankzij de medewerking van de volgende werkgroepen: Uilenwerkgroep IVN Wijhe/Olst, Kerkuilenwerkgroep Heino, Uilenwerkgroep Kampen IJsselmuiden en Roofvogel- en uilenwerkgroep Zwolle en natuurlijk alle grondeigenaren van de broedplaatsen. En ook dank aan mijn collega-ringsters want zonder geringde vogels zouden deze gegevens niet verzameld kunnen worden!

door Jan van Dijk

Ringactiviteiten van Jan van Dijk

Hieronder een bericht van Jan op zijn Blog:

NESTKASTEN

In deze periode doen we de laatste werkzaamheden aan de nestkasten voor Torenvalken en Steenuilen; vervangen, schoonmaken, etc. Maar er zijn meer nestkasten die aandacht krijgen.

De nestkast voor het nieuwe paartje Slechtvalken van Zwolle-noord is klaar om geplaatst te worden. Meestal wordt ook een rooster voor de kast aangebracht maar omdat de kast op een platform wordt geplaatst is een deel van één zijkant open gelaten zodat de jongen er uit kunnen om te kunnen "takkelen".

[Klik hier voor Jan zijn ringactiviteiten](#)

Uilen Expositie

De uilenwerkgroep van de IVN “de Grutto” Wijhe/Olst houdt een uilen expositie over de uilen die broeden in Nederland, in het Infocentrum ‘IJssel’ te Den Nul.

Er zijn posters gemaakt van de Oehoe, Velduil, Ransuil, Bosuil, Kerkuil en Steenuil. Omdat de werkgroep vooral aan bescherming van kerkuilen en steenuilen doet is er meer accent gelegd op deze twee soorten.

We hebben o.a. kasten staan van kerk- en steenuilen en uitgebreide informatie over de werkwijze van de werkgroep. Het geheel is aangekleed met takken van diverse bomen en er zijn takkenrillen door de expositie geplaatst.

Diverse organisaties waarvan ook de Regionale kerkuilen werkgroep en personen waaronder amateur en beroeps-natuurfotografen hebben hun medewerking verleend.

Wij willen jullie van harte uitnodigen om de expositie te bezoeken.

Om alvast een indruk te krijgen van wat er zoal te zien is zijn er een aantal foto's toegevoegd.

Adres: Infocentrum IJssel, Rijkstraatweg 109, 8121 SR Den Nul
(Den Nul ligt tussen Wijhe en Olst)

door Hans de Jonge

Verdwaalde bosuil

Vorige week werd ik gebeld door dhr. Leo Roelvink, hij had een bijzonder vondst in de kerkuilkast. Leo controleert al jaren een kast, die al enige jaren staat in de Ned. Hervormde Kerk in Olst. De laatste jaren is de kast regelmatig bewoond door kauwtjes.

Leo gaat in het voorjaar kijken hoe de kast erbij staat en kijkt of de kauwtjes de kast niet vol hebben gestopt met takken en ander nestmateriaal.

Toen hij de deksel van de kast optilde zag hij tot zijn grote verbazing dat er een uil in zat, maar het was geen kerkuil. De deksel snel weer dichtgedaan om verstoring te voorkomen. Leo dacht zelf dat het een bosuil was maar wilde graag een bevestiging van zijn vermoeden. Hij heeft mij toen gebeld en gelijk een afspraak gemaakt.

Woensdagmorgen 5 maart om 10.00 uur gingen we samen kijken met het fototoestel in de aanslag. Het is inderdaad een bosuil. Om te voorkomen dat de uil uit de kast zou vliegen had Leo een stuk betongaas meege-
nomen, de deksel van de kast gehaald en het

gaas er op gelegd. Het was net of de bosuil lag te slapen. Hij was in ieder geval in diepe rust. Dat was voor ons wel handig, het betongaas eraf gehaald en zo konden we mooie foto's maken. In deze tijd van het jaar zitten bosuilen te broeden of hebben zelfs al jongen. Ook wij waren nieuwsgierig of er eieren of jongen waren, maar hoe pak je dit aan? We besloten heel voorzichtig de uil iets aan de kant te schuiven, de uil "schrok wakker" en ging aan de andere kant van de kast zitten. Het resultaat was twee mooie witte eieren, zo groot als duiven-eieren. Nog even gauw een foto gemaakt en de deksel er weer snel opgelegd.

Het schijnt wel vaker voor te komen dat bosuilen in een kast broeden, meestal hangen dan de kasten in een kapschuur dicht bij een bos. Maar midden in een dorp en in de kerk, hoe vaak als dat voorkomt is voor ons een vraag.

Als de eieren zijn uitgekomen en de jongen groot genoeg zijn, worden ze door Jan van Dijk voorzien van een ring.

door Hans de Jonge

IVN "de Grutto" Wijhe /Olst uilenwerkgroep.

Fotograferen

Fotograferen van witte kerkuilen

Er is veel te doen rond de 'witte kerkuil': wel / geen 'alba alba' of 'alba guttata'. Om wat meer inzicht te krijgen in de verspreiding van de witte kerkuilen en de situaties waarin deze uilen in de kasten worden aangetroffen, zijn er meer gegevens nodig. Het fotograferen van deze witten uilen en het beschrijven van andere nestgenoten helpt daarbij.

Iedere kerkuilbeschermer heeft ze wel eens gezien: een nest met 5 jongen, waarvan er één een uitzonderlijk witte kleur heeft. Dit exemplaar wordt graag gefotografeerd en levert bij een presentatie vaak opvallende 'ooooooooo-hhhh-reacties' op. Is dit ene exemplaar nu een 'alba alba'? Zijn er broedsels bekend waarbij zowel de adulten als de juvenielen allen de 'witte kenmerken' hebben?

Voldoet dit dier aan bepaalde, vaak uiterst vage, kenmerken, dan is het antwoord 'ja'. Kunnen we iets met in kader geplaatste kenmerken?

Based on skins and literature, the following differences are noted:

A. Guttata:

Upperside:

- 1 guttata is variable, from yellow-brown to (mostly) red-brown, but usually red-brown;
- 2 guttata has on average more grey than red-brown markings; this grey is generally darker than in alba;
- 3 alba is variable but always more or less yellow-brown; and
- 4 alba has on average as much as or less grey than yellow-brown markings; this grey is generally paler than in guttata.

B. Alba:

An alba should meet most (and preferably all) of the following criteria:

- 1 yellow-brown upperside;
- 2 not too many grey markings on upperside;
- 3 grey on upperside pale;
- 4 white underside without or with only slight amount of cream coloration;
- 5 (almost) no dark spots on underparts;
- 6 no or only minimal amount of dark markings on the underside of the outer primaries; and
- 7 white or grey underside of the tail without or with only slight amount of dark markings

Om wat meer inzicht te krijgen in de verscheidenheid van witte uilen, is een databank van foto's van witte uilen hierbij een middel. Er zijn momenten waarop dit fotograferen goed mogelijk is, bijvoorbeeld tijdens het ringen. Er zijn dan minimaal twee personen aanwezig (de ringer en de controleur van de kast) die het fotograferen vergemakkelijken. Opslag van deze foto's zal daarna op een centraal adres moeten gebeuren. Op de voorjaarsbijeenkomst (2014) zal de werkgroep zich hierover buigen. Liggen hier mogelijkheden?

Interessante onderwerpen en weetjes.

De afgelopen tijd is er door velen veel werk verricht om de broedgegevens richting SOVON digitaal aan te leveren met behulp van de digitale nestkaart. Het proces van het omzetten van een eigen databank richting (de wensen van) SOVON is begonnen, maar helaas nog niet tot ieders tevredenheid operationeel. De werkgroep staat nog voortdurend in contact met SOVON om de situatie te verbeteren. Hans de Jonge heeft regelmatig de onhebbelijkheden van het programma onder de aandacht gebracht bij de SOVON.

De SOVON trekt zich de problemen aan, achter de schermen wordt druk gewerkt aan een oplossing.

Jaarverslag Wijhe/Olst

Jaarverslag 2013 Uilenwerkgroep IVN "de Grutto" Wijhe/Olst.

Het jaar 2013 was een bijzonder jaar voor de uilen. Het koude weer in februari en maart is van grote invloed geweest. Eind maart en begin april was het weer redelijk zacht, daarna zette opnieuw een lange koude periode in, die tot laat in mei duurde.

Bij de steenuilen zien we een heel vreemd beeld. We hadden maar liefst 37 broedsels; dat zijn er 11 meer dan in 2012 (ong. 42% meer). Dat is een enorme toename waarvoor we niet direct een verklaring hebben.

Er zijn 125 eieren gelegd, maar er zijn slechts 64 jongen uit het ei gekropen. Daarvan zijn er 55 uitgevlogen. In een aantal kasten lagen eieren, die niet zijn uitgekomen. We hebben achteraf geconstateerd, dat veel van die eieren niet bevrucht waren. Er zijn verschillende oorzaken te noemen. Uit het RAS project is naar voren gekomen, dat in 7 kasten vrouwtjes zaten, die pas vorig jaar uit het ei zijn gekropen. Ze waren dus jong; het was het eerste legsel. Volgens onze ringer en deskundige Jan van Dijk kan dat een reden geweest zijn. Ook wordt er gedacht, dat sommige uilen, die al begonnen waren met eieren leggen, als gevolg van het koude weer gestopt zijn en later weer zijn gaan leggen, waardoor de eerst gelegde eieren een tijd niet bebroed zijn geweest.

We hebben meer last gehad van predatie door marterachtigen, waarvan de steenmarter wel de beruchtste is. Op een aantal plaatsen waar predatie is geweest, hebben we inmiddels andere typen kasten geplaatst,

die meer marter bestendig zijn.

Het voedselaanbod zal bij de steenuilen een geringe rol hebben gespeeld, omdat steenuilen een breed voedsel spectrum hebben. Ze eten regenwormen, rupsen, insecten, meikevers, torren, ook vogeltjes en natuurlijk muizen. Gezien het landelijk beeld, kunnen wij spreken over een zeer goed jaar gelet op de grote toename van het aantal broedsels. Kijken we naar het aantal uitgekomen eieren en uitgevlogen jongen, dan lopen we gelijk aan de landelijke trend.

Bij de kerkuilen zien we een ander beeld: 11 broedsels, hetzelfde aantal als in 2012. Er zijn 52 eieren gelegd, waar 34 jongen uit zijn gekomen. Omdat de conditie van een paar jongen te wensen over liet, hebben we maar 30 jongen kunnen ringen, waarvan er uiteindelijk 29 zijn uitgevlogen. We zien dus, dat ook bij de kerkuilen lang niet alle eieren zijn uitgekomen. Ze beginnen met het leggen eind april of begin mei. Normaliter begint het vrouwtje direct met broeden. Of dit in 2012 in alle gevallen is gebeurd, betwijfelen we.

Het voedsel van de kerkuilen bestaat voor ongeveer 90 % uit muizen. Waarschijnlijk hebben de muizen zich door de kou minder laten zien, waardoor er te weinig voedsel was. Dit kan van invloed zijn geweest op zowel het leggen van eieren als op het broeden.

In het onderstaand meerjaren overzicht is de populatie weergegeven:

Steenuilen									
Olst - Wijhe	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
broedsels	4	5	11	13	21	27	22	26	37
eieren	?	13	40	53	69	87	57	72	125
pullen	11	13	28	44	41	58	44	52	64
pullen geringd	9	8	14	37	35	47	43	51	61
pullen uitgevlogen	9	13	14	36	40	45	43	51	55
pullen dood	2	?	5	8	0	10	1	2	3
adults geringd	1	0	2	9	8	8	12	8	1

Kerkuilen									
Olst - Wijhe	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
broedsels	5	4	15	11	7	12	9	11	11
eieren	?	25	21	36	24	43	26	46	52
pullen	18	20	59	33	16	33	22	45	34
pullen geringd	16	19	54	29	15	30	18	45	30
pullen uitgevlogen	16	15	59	26	15	30	18	42	29
pullen dood	2	0	0	8	1	3	4	4	5
adults geringd	0	0	0	5	1	4	0	4	0

Naast ons werk voor de uilen hebben we meegewerkt aan een video. Willem Heideman heeft een video gemaakt tijdens het ringen van de steenuilen. Dat was voor ons en Jan van Dijk een bijzondere ervaring. De steenuilen waren de acteurs, maar of zij dit ook zo hebben ervaren vraag ik mij af.

Helaas is de Roggemaaiersdag op de Zoogenbrink niet doorgegaan. Wij waren daar wel met onze stand present, maar kort voor de aanvang brak een hevig en langdurig onweer los. Alles werd toen afgelast.

Tenslotte wil ik alle lezers er op wijzen, dat onze werkgroep medewerking verleent aan een expositie in Natuurcentrum De IJssel Den Nul. De nadruk ligt op de steen- en kerkuil, omdat we daar zelf actief mee zijn, maar er is ook aandacht voor enkele andere uilensoorten. Ook daar is de video te zien, die Willem Heideman gemaakt heeft over ons werk.

Het Infocentrum IJssel Den Nul, Rijksstraatweg 109, Den Nul is dagelijks geopend van 10.00 tot 17.00 uur en loopt tot medio mei. We hopen, dat velen van u de gelegenheid zullen vinden deze tentoonstelling te bezoeken. De expositie bevindt zich op de eerste verdieping.

door Hans de Jonge

Video van het ringen van Steenuilen (IVN Wijhe/Olst)

Willem Heideman

Deze video gaat over het ringen van steenuilen door de werkgroep uilen van het IVN Wijhe-Olst. Op verschillende locaties zijn er nestkasten gecontroleerd en uilen geringd. Samen met ringer Jan van Dijk en vrijwilligers van het IVN Wijhe-Olst zijn we in het voorjaar van 2013 de nestkasten van de steenuilen gaan controleren.

[Klik hier voor de video](#)

Kerkuil N.O. Polder

Zal het deze keer ook weer lukken?

Oh, oh wat was het magertjes, het afgelopen broedseizoen met de kerkuilen in de Noordoostpolder. Niet eerder zijn er zo weinig kerkuilenpaartjes overgegaan tot broeden, laat staan tot het grootbrengen van jongen.

Het was ook niet echt een verassing. De veldmuizen waren het gehele seizoen schaars, idem rosse woelmuis en bosmuis. Huis- en bosspitsmuizen leken de meest voorkomende prooien (braakbalanalyses). Soms lagen er een paar spitsmuizen als voorraadge in de kerkuilenkast. De hele Noordoostpolder liet eenzelfde beeld zien: weinig broedsels. Toch waren er het afgelopen seizoen momenten die je heel goed bijblijven, bijvoorbeeld die ene keer dat Sjoerd Haantjes en ondergetekende naar de gebroeders Burger aan de Domineesweg togen, om daar de kerkuilenkast te controleren. We hadden die ochtend op 20 juli al een aantal kerkuilenkasten bij boeren in de buurt van de dorpjes Nagele en Ens gecontroleerd en kregen maar bij één boer de melding dat er mogelijk jonge kerkuilen in de kast aanwezig zouden kunnen zijn. Aangezien die kast enorm hoog hangt en onbereikbaar voor ons was, hebben wij op dat moment e.e.a. niet kunnen vaststellen of er ook daadwerkelijk jongen aanwezig zouden zijn. Er lagen wel wat braakballen, maar dat overtuigde ons niet. De boer zou ons na dien wel berichten of er jongen uitgevloegen zouden zijn. We hebben daarna niets meer gehoord, wat er mogelijk op duidt dat er geen jongen aanwezig waren. Op de terugweg

hadden wij onze zinnen gezet op de controle van een kerkuilenkast bij de gebroeders Burger die niet heel ver van het dorpje Nagele wonen. De boerderij is een ideale plek voor kerkuilen en boerenzwaluwen. In de auto zeiden Sjoerd en ik tegen elkaar: "Bij de gebr. Burger zouden toch kerkuilen moeten zitten". We reden het erf op en ontmoeten een van de broers. Hij wees ons de zware ladder in de schuur en hielp ons met het opstellen. Onder de kerkuilenkast lagen al wat braakballen en uitwerpselen. Toen ik even later de ladder tegen de gording aan kon zetten en naar de kast kon klimmen, rook ik de penetrante ammoniaklucht. Ik kreeg een goed gevoel: dit moet wat opleveren. Met moeite kon ik het deksel verwijderen en zag 3 lelijke jongen in de kast zitten. Één jong protesteerde en liet zich niet zomaar pakken, de anderen waren rustiger. Daar we niet van plan waren de jongen te gaan ringen, heb ik de dieren met rust gelaten, nadat ik een paar foto's had genomen. Zo, die konden we dan eindelijk op onze lijst noteren. Tevreden waren we.

Ruim een week nadat we bij de gebr. Burger waren geweest, werd Sjoerd opgebeld, door een van de broers. Er bleken twee jonge kerkuilen uit de kist te zijn gevallen. Eentje was jammer genoeg dood en de andere bleek onder een kast te zijn gekropen. We zijn teruggegaan om de jonge kerkuil onder de kast

weg te halen. Het dier was sterk vermagerd en het leek er sterk op dat de ouders al een tijdje de jongen niet meer voerden. “Zouden de ouders nog leven”?, was onze vraag. We misten nog 1 jong, die hebben we helaas niet kunnen vinden in de grote schuur. Nergens een spoor te vinden van dat ene jong. Van de drie jongen was er nog maar eentje in leven en in zeer slechte conditie. Sjoerd heeft zich ontfermd over het jong en heeft het dier in zijn asiel ondergebracht. Op kundige wijze wist Sjoerd de jonge uil “aan de praat te houden” en voerde het dier met muizen en eendagskuikens. Na een aantal dagen was de vogel behoorlijk hersteld en kreeg er zelfs een pleegzusje of –broertje bij. Het betrof een juveniel in een vergelijkbare situatie uit de werkschuur van SBB in het Kuinderbos. De jonge kerkuilen waren ongeveer even groot en ondergebracht in een verduisterd hokje bij Sjoerd. Ze aten als dijkwerkers en hun verenpakket groeide aanzienlijk. Tja, waar moesten we deze jongen straks gaan onderbrengen? De spoeling was erg dun. Bij Frits Vriend aan de Uiterdijkenweg had een paartje kerkuilen nog jongen. Misschien lag daar een mogelijkheid. Na telefonisch contact over de grootte van de daar aanwezige jongen leek het ons een goed idee om de jonge kerkuilen daar los te laten in de schuur. En zo gebeurde. Ze vlogen even rond en landden op het stro. Een

Frits en Sjoerd met de jonge kerkuilen die los zijn gelaten.

van de jongen kroop daarna weg in een donker hoekje. Door het vrijlating vlogen er ook andere jongen en een adult uit de broedkast.

We zijn kort daarna maar

weggegaan om de rust terug te laten keren. Er is daarna nog een aantal dagen gecontroleerd of de vrijgelaten kerkuilen ook geaccepteerd zouden worden. Af en toe werden er daarna nog vliegende kerkuilen waargenomen. Er werden geen dode kerkuilen meer aangetroffen. Het leek erop dat de kerkuiljongen zijn gevoerd door hun pleegouders. Mooi werk!

We bedanken de gebroeders Burger voor het adequaat handelen en Frits Vriend en zijn vrouw voor het meehelpen en het mogelijk maken voor deze geslaagde actie.

De coördinatoren van de regio Noordoostpolder,
Sjoerd Haantjes & Florian Bijmold

Mooi werk!

Het leek erop dat de kerkuiljongen zijn gevoerd door hun pleegouders.

Het was een vermakelijk gezicht om vier kerkuilen door de schuur te zien vliegen. De ouder-vogel vloog naar buiten, één jong ging op een gording zitten en het andere jong landde bij de uitvliegopening van de schuur.

Regio Steenwijk

Kerkuilen broeden niet altijd in kerkuilkasten. Vanuit de regio Steenwijk een bijzondere waarneming”.

Stekelige maaltijd

In een kerkuilkast troffen we de rug (met stekels) aan van een egel. De rest was door de kerkuilen opgegeten, maar het stekelige rug deel was niet te verteren.

Kerkuil kraakt Bosuil woning

Bij controle van “onze” Bosuil kasten is een bosgebied nabij Steenwijk, troffen wij 5 jonge kerkuilen aan.

Enige weken later zijn we nog eens gaan kijken of het broedsel succesvol verlopen was, daar wij in de regio nogal eens sporen van marters tegen komen. (zie foto)

Gelukkig waren de jongen bij de 2e controle al bijna vliegvlug, zodat we mogen aannemen dat de jongen allen uitgevlogen zijn.

Wij hebben wel eerder een kerkuil in een bosuilenkast aangetroffen, maar tot op heden geen broedgeval.

Kerkuilen vliegen dus ook wel in dichtere bosgebieden rond.

door Wolter Engelsman

Een bouwwerk ...

Eindelijk, na jaren weer kerkuilen. De laatste keer dat de kast werd bezocht waren er twee jonge kerkuilen uit het nest op een betonnen vloer gevallen. Beide jonge vogels overleefden de val niet. Na een daarop volgende 'reorganisatie' werden er gedurende enkele jaren geen kerkuilen meer gemeld.

Een door interne verdeeldheid opererend groepje viel uiteen, zonder melding hiervan. In 2013 was ik weer terug. Er lagen twee jonge uilen op de grond. Door de warmte het nest verlaten. Het was niet mogelijk de jonge uilen terug te plaatsen in een 'natuurlijke' ruimte in de nok van de schuur. Aangeboden oplossingen om de jonge uilen toch van voedsel te voorzien door de volwassen vogels heeft de landbouwer vertaald in een bouwwerk vlak bij de broedplaats (zie foto)

In de hoop dat de jonge, sissende uilen in de nacht daarop door de oude vogels zouden worden gehoord en voedsel aangeboden zouden krijgen, werden de twee jonge uilen in een kast op een stellage geplaatst. Het was onduidelijk of deze twee jonge uilen alle uilen

uit het nest waren. De kans bestond dat er die nacht van twee kanten gebedeld zou worden om voedsel. Als er voedsel door de volwassen dieren aangeboden zou worden, zou er in de loop van de volgende dag een braakbal in de kast moeten liggen. Wat er

ook gebeurde: geen braakbal(len). De avond daarop zijn beide uilen uit de kast gehaald en herplaatst in een andere kast met jongen van ongeveer dezelfde leeftijd. Met succes!

door Ger Snaak.

Jaaroverzicht

Jaaroverzicht kerkuilen Regio West Overijssel en Noord Oost Polder 1990 t/m 2013:

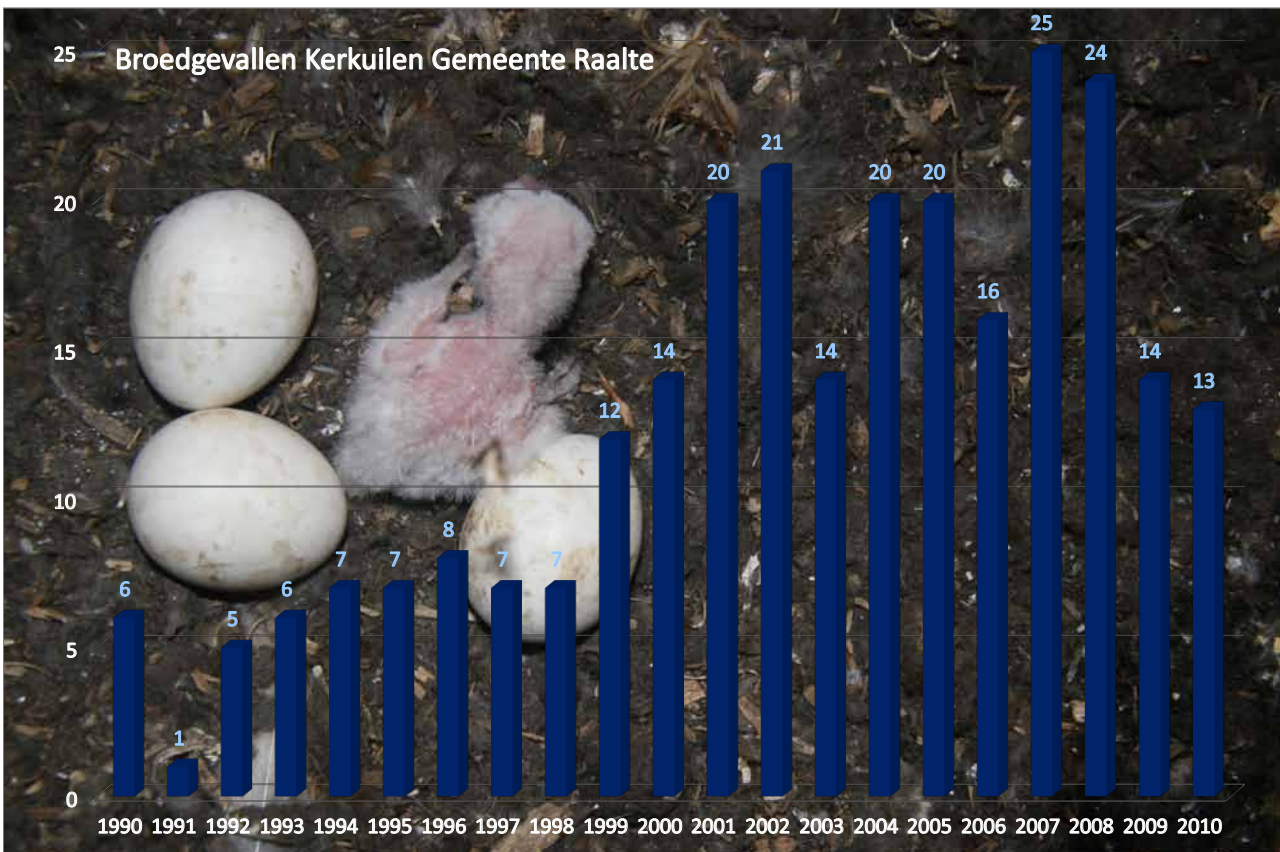
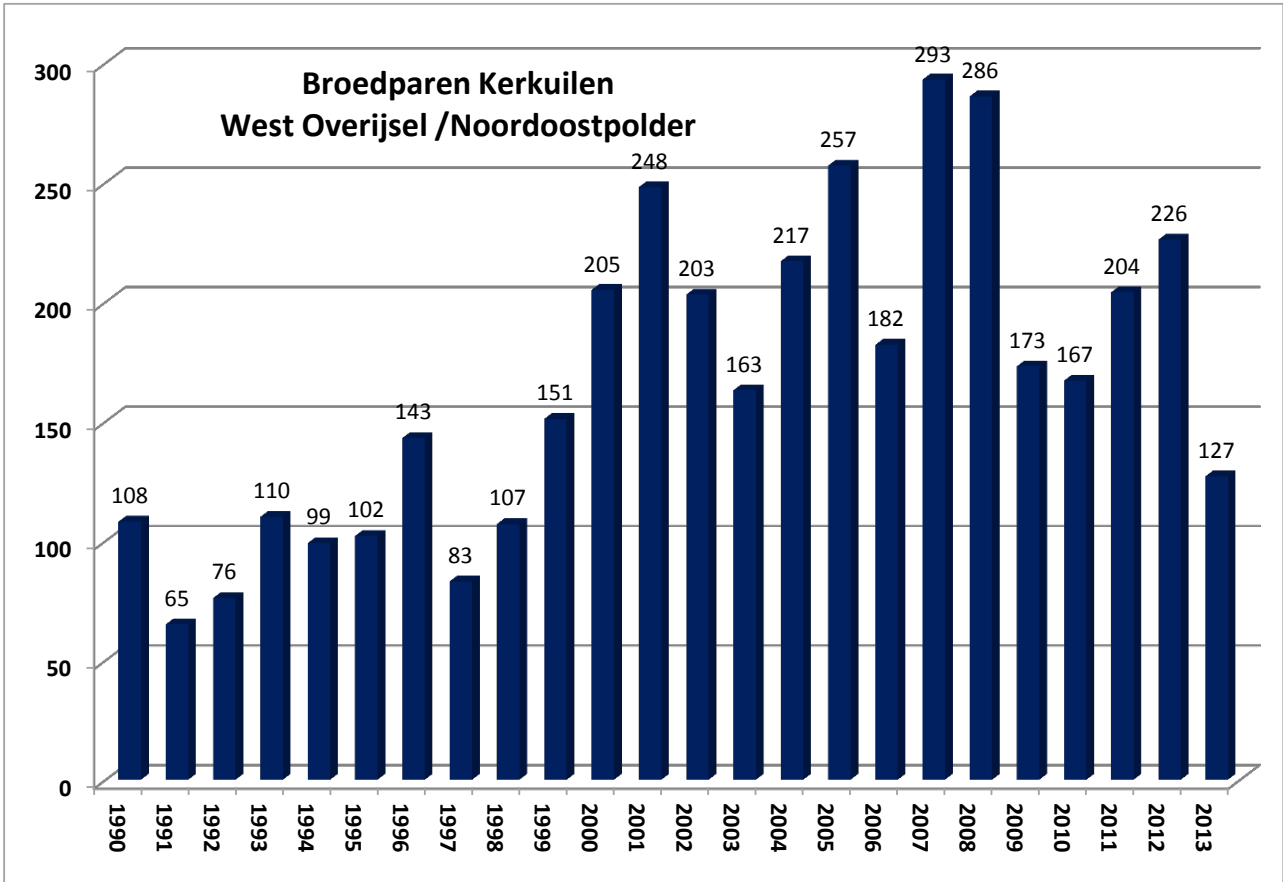
Nr	Regio	Jaren											
		90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	0	1
1	a. Steenwijk	28	22	25	33	36	31	45	30	37	46	54	61
	b. Genemuiden								5	6	6	15	20
	/ Vliegvlug												
2	Mastenbroek N.	5	3	2	3	1	1	7	1	4	2	5	
	Mastenbroek /												
	Regio Zwolle												
3	Kampen												
4	Staphorst	15	10	15	12	10	8	10	9	10	14	17	15
5	Zwolle	4	2	2	2	1	1	2	1	1	2	8	8
6	Dalfsen	1	1	1	2	0	0	1		2	3	3	4
7	Heino	2	1	1	3	2	2	2	2	2	2	4	7
8	Ommen	7	1	3	6	5	5	6	2	4	7	12	19
9	Hardenberg	15	5	6	10	9	19	23	6	7	15	20	32
10	a. Nijverdal	6	1	2	7	6	7	7	4	5	8	14	21
	b. Holten												
11	Markelo	2	1	1	1	0	0	1	1	1	1		
12	Bathmen	1	1	0	2	1	1	1	0	1	1	3	
13	Deventer	6	5	4	5	2	2	2	1	2	1	2	1
14	a. Den Ham	1	0	3	2	2	2	2	2	1	1	4	4
	b. Vroomshoop												
15	Raalte	7	1	5	6	7	7	8	7	7	12	14	20
16	Avereerst	1	3	4	4	3	3	5	3	4	6	7	10
17	Noordoostpolder	7	8	2	12	14	11	17	8	11	13	23	22
18	Wijhe/Olst					0	2	4	1	2	5	2	4
	Totaal	108	65	76	110	99	102	143	83	107	145	207	248

Nr	Regio	Jaren											
		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	a. Steenwijk	39	40	50	54	43	49	41	40	34	32		23
	b. Genemuiden / Vliegvlug		9	7	5	3	10	15					
2	Mastenbroek N.	2	1				4	3	8	8	10		11
	Mastenbroek / Regio Zwolle												0
3	Kampen							2					5
4	Staphorst	15	9	17	22	15	24	31	15	18	22		8
5	Zwolle	5	5	9	11	5	12	9	7	4	12		7
6	Dalfsen	3	3	9	9	4	8	8	6	5	6		4
7	Heino	7	5	6	8	6	9	15	4	5	6		5
8	Ommen	16	15	19	27	22	26	30	17	12	15		7
9	Hardenberg	29	17	22	29	21	27	27	19	17	22		10
10	a. Nijverdal	17	10	10	18	13	16	14	5	6	9		8
	b. Holten						6			3	3		3
11	Markelo										0		0
12	Bathmen	5	4	4	7	5	8	8	1	4	4		8
13	Deventer	2	3	2	9	1	5	6	4		4		
14	a. Den Ham	8	2	5	5	5	6	6	2	1	2		4
	b. Vroomshoop						3		2	1	1		0
15	Raalte	21	14	20	20	16	25	24	14	14	13		10
16	Avereerst	8	6	6	6	6	14	14	7	6	6		3
17	Noordoostpolder	22	14	23	21	13	22	21	17	19	16		5
18	Wijhe/Olst	4	6	6	9	###	13	11	5	10	10		11
	Totaal	203	163	215	260	180	287	285	173	167	193		132

Kerkuilen Regio

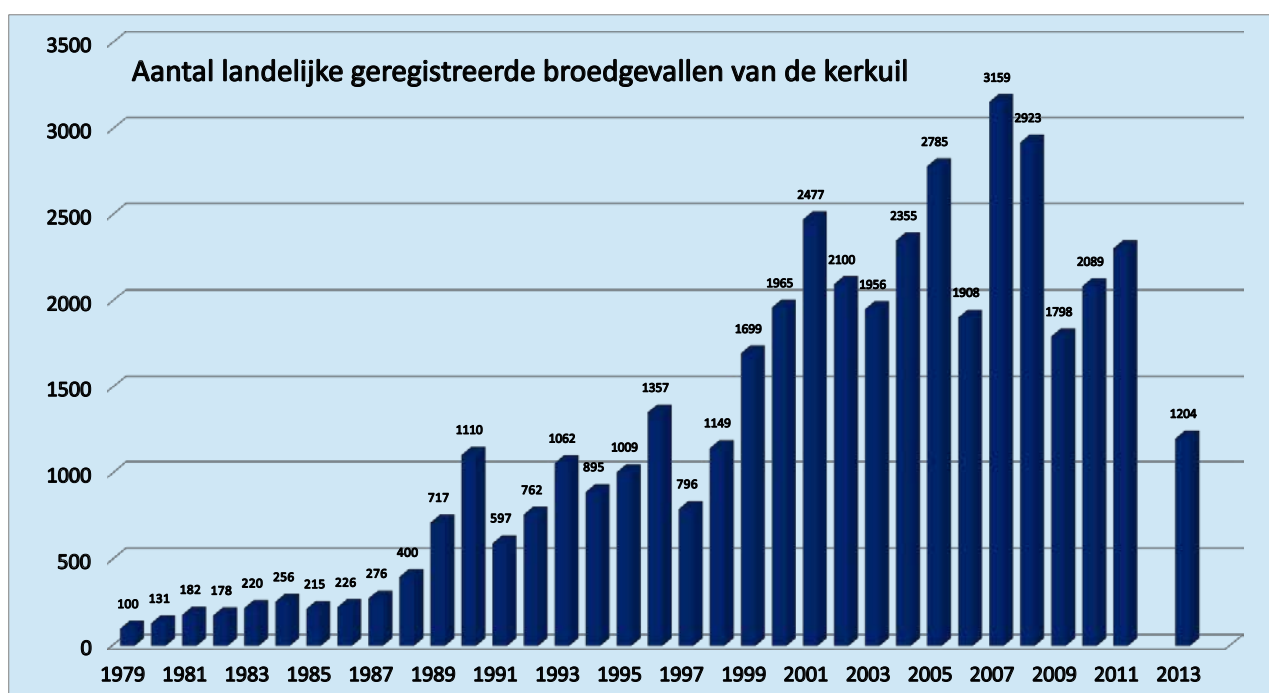

Kerkuilen Landelijk

Kerkuilen Landelijk - Dramatisch

Rond de 65% van de onderzochte gebieden in Nederland kende een terugval van 40-80%, ongeveer een kwart tussen de 20-40% en ruim 10% zelf boven de 80%.

Coördinatoren

Coördinatoren werkgroepen:

Reg.nr.	Regio	Coördinator	Telefoon	E-mail adres
1a	Steenwijk	W. Engelsman	0521-516455	w.engelsman2@kpnplanet.nl
1b	VWG vliegvlug	H. Folkert	0522-257282	folkertsh@home.nl
2a	Mastenbroek VWG vliegvlug	H. Folkert	0522-257282	folkertsh@home.nl
2b	Mastenbroek overig	A. Verhoeven	038-4644964	bloo.verhoeven@wordonline.nl
3	Kampen	W. v d Molen	038-33318707	wimvandermolen@live.nl
4	Staphort	A. Lassche	0529-483822	alassche@hetnet.nl
5	Zwolle	A. Verhoeven	038-4644964	bloo.verhoeven@wordonline.nl
6	Dalfsen	H. Schrijver	0529-401341	famschrijver@gmail.com
7	Heino	V. Rosendal	0572-391084	v.j.j.Rosendal@hetnet.nl
8	Ommen	H. Bouman	0523-251520	han.bouman@planet.nl
9	Hardenberg	G. Snaak	0523-856980	g.snaak@ziggo.nl
10a	Nijverdal	A. v Baren	0546-674049	abaren@tele2.nl
10 b	Holtten	A. Driessen	0548-363192	appmdriessen@planet.nl
11	Markelo	G.J.H. Tjoink	0547-272864	wtjoink@xs4all.nl
12	Bathmen	L. Hotsma	0570-541970	lammert.hotsma@hetnet.nl
13	Deventer	R. Wijnbergen	0570-641461 06-30718819	djengo@concepts.nl
14a	Den Ham	J. Vrijlink	0546-672664	janvrijlink@home.nl
14b	Vroomshoop	K. Smelt	0546-643614	smelt@home.nl
15	Raalte	J. Legebeeke	0572-357782	legebekenuwburg@planet.nl
		P. Uijtenboogaart	0572-353647	pm.utb@home.nl
16	Avereest	J. Smidt	0523-616098	tjvogelaars@life.nl
17	Noordoost polder	S. Haantjes	0527-613476	s.haantjes@home.nl
		F. Bijmold	06-29073581	fbijmold@planet.nl
18	Olst/Wijhe	H. de Jonge	0570-522629	hansannie1@hotmail.com

Provinciaal Coördinator:

Ger Snaak	Ondermaat 66	7772 JD Hardenberg	0523-856980	g.snaak@ziggo.nl
-----------	--------------	--------------------	-------------	--

Coördinatoren aangrenzende gebieden:

Groningen	A. Eikenaar	0597-561872	eikenaar@planet.nl
Friesland	A. v d Wal	0512-516309	
Drente	Vacant		
Twente	J. Drop	0546-442013	johandrop@kpnplanet.nl
Achterhoek Noord	G. Nijenhuis	0545-292532	gerrie.nijenhuis@xs4all.nl
Veluwe	Vacant		

Landelijk Coördinator:

	Johan de Jong	0512-303174	jongrans@hetnet.nl
--	---------------	-------------	--

Kaart werkgroepen

Locaties werkgroepen kerkuilenwerkgroep West-Overijssel-Noordoostpolder

Klik op de interactieve buttons voor de websites van de verschillende werkgroepen.

Kerkuil Nieuws

2014

Noordwest Overijssel en Noordoostpolder